

УДК 159.9.316

Т. М. Лисянська,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної і соціальної психології;
НПУ імені М. П. Драгоманова
Г. В. Халєєва,
аспірантка кафедри психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

ОСОБИСТІСНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ТА ВІКУ РАННЬОЇ ЮНОСТІ

Анотація. В даній статті розглянуто суб'єктивне благополуччя особистості в період підліткового віку та віку ранньої юності через призму особистісно-процесуального підходу. Визначені особливості та елементи, які характеризують формування суб'єктивного благополуччя в даній віковий період.

Ключові слова: підлітки, учні ранньої юності, суб'єктивне благополуччя, особистість, розвиток.

Abstract. This article examines subjective well-being of the personality in adolescence and early adolescence through the prism of a personal-procedural approach. The features and elements that characterize the formation of subjective well-being at this age period are determined.

Keywords: teens, adolescents, subjective well-being, personality.

Розкриваючи питання особистісно-процесуального підходу в дослідженні суб'єктивного благополуччя підлітків та учнів ранньої юності, нам необхідно зазначити декілька базових елементів, які є важливими при вивченні даної проблематики. Перш за все, відомим є те, що підлітковий та ранній юнацький вік – це період вибору ціннісних орієнтирів та принципів життя [1]. Варто, також, зауважити, що нами юнацький вік розглядається у розрізі старшого шкільного віку, адже сучасні тенденції вказують на те, що вікові кризи та перехідні періоди зміщуються з досліджених раніше вікових етапів та починаються на декілька років раніше. Цей період (підлітковий, ранній юнацький) характеризується вибором подальшої освітньої та професійної спеціалізації, життєвого шляху та особистісного росту. Така необхідність самовизначення та соціальний вплив для старшокласників є

фактором, що впливає на їх переживання суб'єктивного благополуччя [3]. Особистісно-процесуальний підхід розкриває нам уявлення про сутність суб'єктивного благополуччя підлітків та юнаків, а також демонструє нам механізми формування їхнього суб'єктивного благополуччя. Даний підхід орієнтований на особистість, як активного суб'єкта, в житті та функціонуванні якого виокремлюються критерії суб'єктивного благополуччя, що формуються під соціально - психологічним впливом. Такий вплив має на меті сформуванню, власне у особистості, розуміння індивідуально-психологічних особливостей, які обумовлюють внутрішні та зовнішні передумови виникнення її суб'єктивного благополуччя [4]. Це пояснюється тим, що досягнення задоволеності життям завжди вимагає від особистості оцінювати власні можливості і середовищні разом з соціальними очікуваннями. Спираючись на дослідження С. Рубінштейна, ми знаємо, що цілісність особистості складається з сукупності сфер, які виступають її характеристиками, тому особистісний підхід передбачає обумовленість всіх психічних процесів та діяльності особистості, її індивідуально-психологічними особливостями [4]. Розуміння внутрішніх і зовнішніх зв'язків, особливостей підліткового та раннього юнацького віку, які обумовлюють виникнення суб'єктивного благополуччя в цей віковий період, дозволяє створити ефективні стратегії підвищення благополуччя особистості, яка проходить кризу характерні для свого вікового періоду шляхи розвитку. Дані зв'язки ми можемо розкрити через декілька категорій. Важливими є відчуття та розуміння власної цінності та самооцінки, приналежності до більшості, реалізація власного потенціалу, що включає в себе відповідне функціонування на психічному та фізіологічному рівнях [7]. Також, важливим є означення внутрішньої категорії та орієнтиру підлітка та юнака, а саме смислових значень. Напруга, що може виникнути в межах континуума соціального – індивідуального істотно впливає на життя та суб'єктивне благополуччя особи, адже вимагає від людини орієнтації на баланс між ефективним функціонуванням у соціумі та проявах себе як особистості з власними потребами, бажаннями, думками. Підлітки та учні раннього юнацького віку не мають достатньо власного досвіду, щоб свідомо ставитися до свого майбутнього, а тому у більшості орієнтуються на інших. Складним явищем в період підліткового та юнацького віку є побудова стосунків з собою та іншими, окреслення та розуміння поняття Я та Ми, порівняння власного досвіду з досвідом інших, визначення власних соціальних проявів

та ролей, в межах своєї ідентичності. Побудова взаємин також вирізняється складністю та розвитком психо-емоційної сфери, її дозріванням, що забезпечує ефективну комунікацію з іншими. Показано, що різні варіанти трактування взаємовідносин соціального – індивідуального у психології розвитку підліткового та раннього юнацького віку опосередковуються: 1) розумінням сутності соціального – індивідуального як феноменів; 2) розумінням характеру взаємовідносин між ними, який може бути гармонійним або конфліктним; 3) інтерпретацією значущості соціального – індивідуального у життєдіяльності людини; 4) варіантами їх віднесеності до етапів онтогенезу [6]. Такий широкий розгляд сфери взаємовідносин є істотним з точки зору розвитку поняття суб'єктивного благополуччя учнів підліткового віку та віку ранньої юності, адже забезпечує їм сферу та місце для реалізації власних потреб та особистісних мотивів, що впливає на рівень суб'єктивного благополуччя. В сучасних культурно-історичних реаліях, нам необхідно брати до уваги соціально-психологічні ознаки та елементи підліткового віку та віку ранньої юності, в увагою на те, що його проходження є періодом вибору професії та проявляється як затребуваність в професійній сфері і пов'язане з переживанням суб'єктивного благополуччя особистістю в подальшому житті. Вміння виразити свої емоції, означити свої особистісні кордони, навички успішної взаємодії та комунікації з іншими, зайняти відповідне місце в груповій та соціальній динаміці, обрати професійний напрямок розвитку та почати процес реалізації себе, як особистості - це та багато іншого є лише маленькою частиною, яка описує процес дорослішання, який ми розглядаємо в межах періоду підліткового та раннього юнацького віку. Також, доцільним є зазначення труднощів, з якими стикаються юнаки та підлітки в цей період – гормональні та фізіологічні зміни, маргінальність, кризовість стосунків, страх нового та соціальний тиск, зміни в соціальному устрої, конфлікти та переживання відчуження - всі ці фактори впливають на внутрішнє відчуття та переживання особистістю суб'єктивного благополуччя. Дослідження підліткового віку та віку ранньої юності демонструє нам суспільно-наукове та практичне значення цього вікового періоду, адже воно виявляє соціокультурно зумовлений спосіб проєкції сутнісних закономірностей розвитку суспільного світу та дорослішання як стадію людського життя в сучасних реаліях українського суспільства [6]. Відповідно до вище зазначеного, суть особистісного підходу полягає в тому, що, розвиваючи проблему суб'єктивного благополуччя,

важливим є виявлення особливостей змістів життєвих домагань особистості, її ціннісних орієнтацій, бажань, що сприяють розвитку та підвищенню рівня суб'єктивного благополуччя особистості. Саме процесуальний підхід бере до уваги мінливість особистості в цей період життя, враховуючи феноменологію змін – їх розвиток, виникнення, становлення [2]. Для вивчення рівневого змінювання усвідомлення/не усвідомлення, задоволення/незадоволення життєвим світом в учнів підліткового віку та ранньої юності у явищі суб'єктивного благополуччя доцільно виділити когнітивну компоненту, центром якої може бути рефлексивне мислення, емоційно-ціннісну компоненту, підґрунтям якої може бути оцінна функція, зокрема дихотомія “добре - погано“, ”треба – не треба“ та конативну компоненту, що може бути презентована стимулюючими та регулюючими психічними реаліями (воля, домагання як мотив, що являє собою “... спосіб моделювання майбутнього, його імажинативного проживання й коригування” [5].

Таким чином, особистісно-процесуальний підхід в дослідженні суб'єктивного благополуччя особистості орієнтований на вивчення механізмів життєстворення у підлітків та учнів ранньої юності, а також створення умов для повноцінного розвитку особистісних здібностей людини, підвищення ефективності її функціонування, що являється рушійною силою на шляху досягнення суб'єктивного благополуччя. Актуальним залишається пошук методів, які сприяють розвитку психологічних особливостей особистості в подоланні кризового періоду та формуванні усвідомленого суб'єктивного благополуччя.

Список використаної літератури:

1. Кон И.С. Психология ранней юности. М.: Просвещение, 1989. 255 с.
2. Костромина С. Н., Гришина Н. В. Процессуальный подход в психологии личности. *Психология человека как субъекта познания, общения и деятельности* / Отв. Ред. В. В. Знаков, А. Л. Журавлев. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2018. С. 506–512.
3. Павленко К.В., Бочавер А.А. Субъективное благополучие школьников в ситуации самоопределения. *Психологическая наука и образование*, 2020. Том 25. №6. С. 51—62. DOI: <https://doi.org/10.17759/pse.2020250605>
4. Платонов К.К. Система психологии и теория отражения. Москва : Наука, 1982. 254 с.

5. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Навч. посібник. 2-е вид. Київ : Каравела, 2013.

6. Шамне А.В. Психологічний аналіз культуротворчої функції сучасного юнацтва у просторі взаємодії людини та культури. *Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі: Монографія* / Кол. авторів; ред. О.О. Лаврентьєвої, О.П. Крупського, Є.В. Намлієва. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. С.70-90.

7. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследований). *Психологическая диагностика*, 2005. №3. С. 95–123.

УДК 327.7, 327.8

М. В. Панченко

*кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри політичної психології
та міжнародних відносин
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. *В статті розкриті особливості здійснення політичної діяльності в рамках міжнародного права. Проаналізовані сучасні виклики в переговорних процесах держави Україна та відповідність її політичної діяльності міжнародним нормам.*

Ключові слова: *політика, міжнародні відносини, держава, норми, переговорний процес.*

Abstract. *The article reveals the peculiarities of political activity in the framework of international law. The current challenges in the negotiation processes of the state of Ukraine and the compliance of its political activity with international norms are analyzed.*

Key words: *politics, international relations, state, norms, negotiation process.*

Політичні відносини в міжнародній площині являють собою цілий процес безперебійних зустрічей, домовленостей, пропозицій, але зрештою всі